

ЗВІТ
про результати службового відрядження закордон
представників Центру пробачії у складі міжвідомчої
делегації від України до Нідерландів
у період з 26 по 30 листопада 2018 року

За організаційного сприяння нідерландсько-українського проекту МАТРА представники Державної установи «Центр пробачії», Верховного суду України, Генеральної прокуратури України, судді Дарницького, Деснянського та Голосіївського районних судів м. Києва, прокурори Деснянської, Голосіївської прокуратур м. Києва, прокуратури м. Біла Церква здійснили навчальний візит до Нідерландів (Амстердам) в період з 26 по 30 листопада 2018 року з метою вивчення досвіду щодо впровадження досудової доповіді, а також виконання покарання у виді громадських робіт.

Під час візиту делегація відвідала регіональний офіс пробачії Амстердаму, Центр громадських робіт м. Амстердаму, суд та поліцейську дільницю в м. Маастрихт.

Українська делегація ознайомилась, яким чином у Нідерландах здійснюється нагляд, виконуються альтернативні види

покарань, зокрема, санкції у вигляді громадських робіт, а також ознайомилась з досвідом застосування інструментів пробачії та реалізації пробачійних програм, складання оцінки ризиків і досудової доповіді, засадами застосування електронного моніторингу.

Відвідавши судове засідання у м. Маастрихт делегація мала можливість ознайомитись з основними елементами судової практики, спостерігаючи за судовим процесом за участі поліцейського судді, прокурора та адвоката.

Основи функціонування пробачії в
Королівстві Нідерланди

Пробачія в Нідерландах існує понад 200 років і була заснована з метою допомоги в соціальній адаптації тим, хто звільняється з в'язниці. Від свого започаткування фінансування пробачії здійснювалось за рахунок внесків громади і була недержавною організацією. Перший закон, який стосувався пробачії був прийнятий 100 років тому, відтоді пробачія фінансується з державного бюджету. Формування

державної політики у сфері пробації, а також фінансування здійснюється Міністерством юстиції.

**Голандія поділяється на 5 регіонів
(відповідно 5 регіональних офісів пробації):**

Організаційна структура пробації в Королівстві Нідерланди

Директор центрального офісу пробації призначається Наглядовою радою, яка складається з 5 осіб (мер м.Амстердам, професор університету, 2 судді та фінансист Міністерства юстиції). Наглядова рада також здійснює контроль.

Загалом в Нідерландах функціонує 60 офісів пробації, 5 центрів громадських робіт. Штат одного відділу складається з головного менеджера та близько 70 одиниць персоналу.

Загальна штатна чисельність персоналу пробації Нідерландів складає 1,8 тис. працівників (заробітна плата працівника складає від 1900 до 2400 євро, але з цієї суми стягується податок у розмірі 40%). Робочий час складає 36 год. на тиждень.

Із 1800 працівників 1400 складають офіцери пробації, 50 осіб - управлінський апарат, 150 осіб відповідають за політики / HRM / зв'язок / ІКТ / фінанси та інше та 200 осіб – адміністрація.

Під наглядом пробації перебуває близько 40 тис. клієнтів. Середнє навантаження на офіцера пробації - 25-30 справ клієнтів середнього ризику, або 8-10 справ високого ризику. Справи розподіляються за спеціалізацією офіцерів.

Вимоги до персоналу пробації передбачають наявність вищої освіти за напрямком соціальна робота, юриспруденція та психологія, а також відсутність судимостей. При призначенні на посаду офіцер пробації складає присягу у присутності судді.

Персонал пробації має соціальні пільги, зокрема, у вигляді спеціальних умов медичного страхування та безкоштовних медичних оглядів.

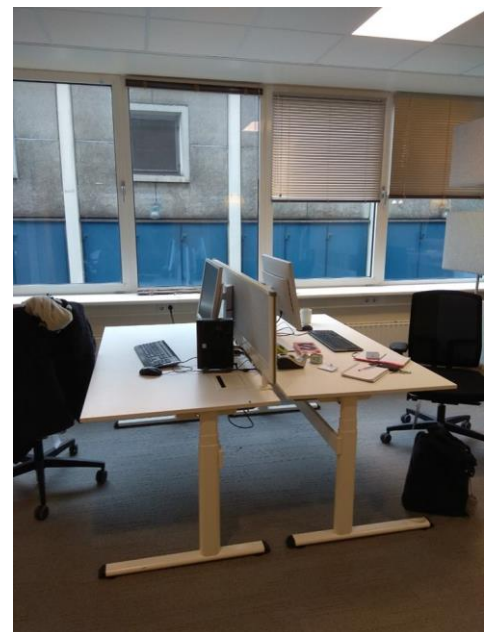
80-90 % персоналу складають працівники із соціальною освітою.

Спеціального навчального закладу, який би займався підготовкою персоналу пробації, немає. Головною кваліфікаційною вимогою є проходження річного курсу із соціальної роботи, який доступний у більшості університетах.

З метою підтримання належного професійного рівня персоналу пробації у складі центрального офісу пробації є спеціальний освітній відділ, який розробляє програми тренінгів для подальшого проведення їх з персоналом (наприклад, тренінги зі складання досудових доповідей, мотиваційне інтерв'ювання, проведення оцінки ризиків, електронний моніторинг, пробаційний нагляд, робота з суб'єктами, яких засуджено за домашнє насильство, які мають залежності тощо).

Як правило офіцер пробації більшість таких 5-ти денних тренінгів проходить протягом 2 років роботи. Практикуються також онлайн-тренінги.

Контроль за ефективністю діяльності пробації здійснюється шляхом інспектування представниками Міністерства юстиції, яке відбувається раз на 3-4 роки. Звіт про інспектування доповідається на засіданні парламенту. За результатами інспектування надаються рекомендації щодо вдосконалення роботи за певними напрямками.

Основними покараннями в країні є відповідно до законодавства є: позбавлення волі, громадські роботи, штраф. Майже у всіх випадках можливе застосування іспитового строку, а також поєднання громадських робіт з іспитовим строком та штрафом.

Іспитовий строк встановлюється у середньому на 2-3 роки. В особливих випадках іспитовий строк може за клопотанням працівника пробації продовжуватися. На практиці є декілька справ суб'єктів пробації, які перебувають під пробаційним наглядом біля 10 років.

Слід зазначити, що у Нідерландах застосовуються короткі терміни

тюремного ув'язнення (до 6 міс.). Як правило після 1/3 строку покарання засуджені звільняються умовно-достроково. Найвищою мірою є довічне позбавлення волі.

Питання повторної злочинності вивчається зовнішнім бюро статистики Міністерства юстиції та стосується злочинів, які були вчинені після припинення пробаційного нагляду (у період близько 7 років).

Питома вага повторних злочинів, які були вчинені після умовно-дострокового звільнення складає близько 60%, після відбування громадських робіт – 40%.

Особливості підготовки досудової доповіді

Ініціатива щодо складання досудової доповіді ("поради") може надійти від поліції, прокурора, судді, установи виконання покарань та адвоката.

"Порада" може надаватися у таких випадках:

- одразу після затримання особи;
- перед призначенням покарання;
- перед умовно-достроковим звільненням.

"Порада" на ранній стадії (затримання) готується у день дослідження інформації про особу. Доповідь для судді до винесення вироку може готуватися від декількох днів до декількох місяців, в залежності від складності справи.

Рекомендація пробації під час тримання в місцях позбавлення волі передбачає:

обов'язкову оцінку ризиків, змістовний індивідуальний план, рекомендації під час тримання, перед звільненням або умовно-достроковим звільненням, а також електронний моніторинг.

Процедура підготовки досудової доповіді перед винесенням покарання дещо схожа з моделлю, яка використовується в Україні. На запит судді або прокурора вивчається історія правопорушень особи, умови життєдіяльності, стосунки у суспільстві тощо. Загалом досліджуються 9 криміногенних факторів.

Джерела інформації обговорюються з обвинуваченою особою і якщо особа

заперечує проти спілкування з її оточенням, колегами по роботі, то офіцер пробації не має права з ними спілкуватись. Інформація зазвичай збирається у телефонному режимі з документальною фіксацією.

На підставі зібраної інформації в електронній формі заповнюється оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення, що містить фактори ризику, захисні

фактори, та інтегровані додаткові блоки (щодо сексуальних правопорушень, домашнього насильства, наркотиків, психічних розладів, ризику екстремізму, гендерних та вікових особливостей). Автоматизована форма оцінки ризику містить спеціальні інформаційні "підказки" щодо заповнення кожного пункту. Питання переважно закритої форми ("Так", "Ні"), є можливість коментарів. На заповнення оцінки в середньому необхідно від 2 до 15 год. Блоки оцінюються в балах, але якщо оцінка потрапляє на "межу" між рівнями ризику, офіцер пробації приймає остаточне рішення.

Основний принцип - чим більше факторів ризику, тим менше захисних факторів, і як наслідок – вище ризик рецидиву.

До суду надається "порада" у встановленій формі щодо життєдіяльності особи, причин, які, на думку офіцера пробації, сприяли вчиненню правопорушення, вказується ризик рецидиву, ризик небезпеки для суспільства, а також поради щодо заходів, які необхідно вжити для зменшення криміногенних факторів та наявних для цього ресурсів пробації (лікування, виховні заходи, навчання тощо).

При наданні рекомендацій враховується кримінальна історія, ставлення до злочину, зв'язок між факторами ризику та їх вплив на кримінальну поведінку, професійна думка офіцера.

При наданні до суду висновку про можливість виправлення особи без ізоляції від суспільства офіцер пробації не завжди прив'язується до рівню ризику, а спирається і на власне професійне судження.

У середньому один офіцер пробації постійно готує біля 10 досудових доповідей щомісяця, що складає 120 доповідей на рік. Досудова доповідь має бути надана до суду за 1-2 тижні до судового засідання. Але якщо офіцеру пробації не достатньо часу у зв'язку з поважними причинами, то за його повідомленням засідання може бути перенесено пізніше.

До "порад" пробації прислуховуються у 80% випадків.

Z S M

З 2011 року в Нідерландах впроваджена модель роботи «якнайшвидше втручання» (ZSM). Необхідність впровадження такого підходу була обумовлена

значним рівнем злочинності та перевантаженням суддів.

Така модель передбачає інтервенції на ранньому етапі, тобто з моменту отримання повідомлення про вчинене правопорушення, та полягає у активній взаємодії між поліцією, прокуратурою, пробацією та службами захисту дітей та жертв. У цьому напрямку працює чергова група, яка складається з представників зазначених органів.

Група працює 7 днів на тиждень. 1 група чергує з 10 години ранку до 16 години, яку потім заміняє 2 група до 22 години вечора. За роботу у вечірні години та у вихідні дні офіцери пробації отримують компенсацію.

Програма полягає у наступному. Поліція надає список осіб, яких щойно затримано. Як правило це «дрібні» справи (крадіжки у магазинах, дрібне хуліганство, побутове насильство тощо).

Представники чергової групи користуючись базою даних шукають інформацію стосовно осіб з наданого списку, та їх кримінальної історії (за наявності), надають поради щодо залишення особи під арештом, та про можливість заміни арешту пробаційним наглядом. З особою, яка обвинувачується, можливо провести бесіду шляхом відеоконференції (особа

тримається під арештом 10 годин до прийняття рішення про подальше обрання міри запобіжного заходу).

Представники групи обговорюють повноту інформації стосовно особи, а також вид можливого покарання для затриманої особи. Пробацією може бути надана «порада» щодо сплати штрафу та закриття справи, «порада» щодо відбування громадських робіт або пробаційного нагляду до винесення вироку. Рішення про накладання санкцій приймає прокурор. У цьому випадку стосовно особи, яка виконає покладені на неї санкції, справа може бути закрыта.

Також пробація може надавати допомогу на стадії арешту

та винесення підозри. У цьому випадку працівник пробації приходить до поліції і проводить інтерв'ю з підозрюваним. Він інформує слідчого суддю щодо обставин життя обвинуваченого та можливості замінити арешт на пробаційний нагляд. Слідчий суддя приймає рішення щодо продовження терміну перебування під вартою протягом трьох днів.

Одним з секретів успіху впровадженої моделі є взаємна довіра між представниками усіх гілок правосуддя, що задіяні в цьому процесі.

Особливості здійснення нагляду

Відповідно до законодавства Нідерландів пробаційний нагляд здійснюється з такими категоріями:

- особи, що мають умовний вирок (до винесення вироку);
- особи, звільнені від відбування покарання з випробуванням;
- особи, раніше звільнені з установ виконання покарань, у т.ч. на умовах електронного моніторингу;
- особи, умовно-достроково звільнені;
- психічно хворі особи.

Існують загальні та спеціальні умови пробаційного нагляду.

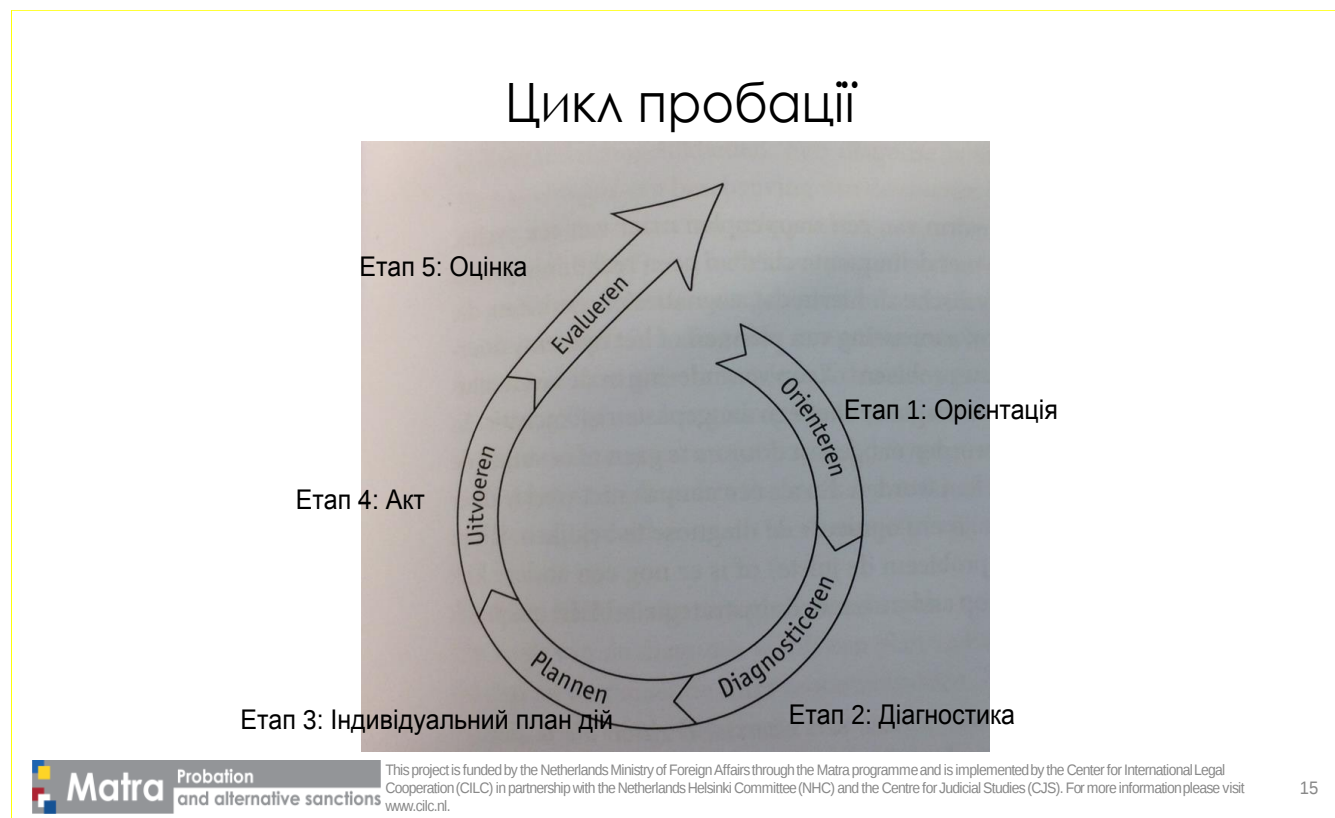
Загальна умова: не вчиняти злочини протягом випробувального терміну.

Особливі умови (залежить від конкретної особи та обставин):
 спрямовані на компенсацію (фінансову);
 спрямовані на обмеження свободи (місцезнаходження, ЕМ);
 спрямовані на зміну поведінки (тренінги, програми);
 спрямовані на лікування (в спеціальному закладі);
 інші умови (наприклад, заборона праці, алкоголь, наркотики);
 обов'язок звітувати і співпрацювати з пробацією.

Відразу після надходження до офісу пробації відомостей стосовно особи, на яку накладені санкції або вже призначене покарання, офіцер пробації збирає інформацію про неї, враховуючи і ту, яка містилася в досудовій доповіді.

Надалі проводиться оцінка ризиків вчинення повторного правопорушення та відбувається планування роботи з такою особою.

Під час пробаційного нагляду відносно клієнта можуть застосовуватись такі заходи:

обов'язкові бесіди, контакти;
 візити;
 контакт з соціальними службами;
 зв'язок з соціальною мережею/сім'єю;
 контакт з поліцією, в'язницею;
 корекційні бесіди;
 лікування;
 мотиваційне інтерв'ювання;
 поведінкові тренінги;
 встановлення ризиків.

Під час нагляду використовуються такі інструменти контролю:
електронний моніторинг;
контроль сечі/дихання/крові;
контроль за участі громадських організацій (виховний вплив).

Клієнти можуть відвідувати офіс пробації від 1 разу на тиждень до 1 разу на 6 тижнів.

В залежності від поведінки особи, офіцер пробації може клопотати перед судом про дострокове припинення пробаційного нагляду.

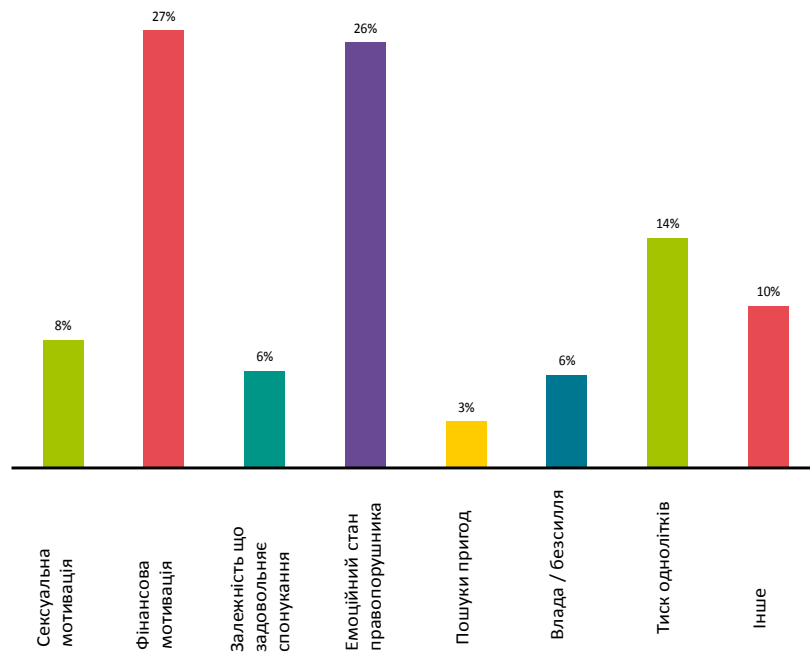
У разі порушення умов нагляду, невиконання заходів або зміни обставин пробація повідомляє прокуратуру, яка приймає рішення щодо зміни або посилення умов, чи повернення до тюремного ув'язнення (у разі умовного звільнення).

У разі умовного покарання та покарання у виді громадських робіт може направлятися запит до суду про зміну умов виконання покарання.

Категорія осіб, які перебувають під пробаційним наглядом

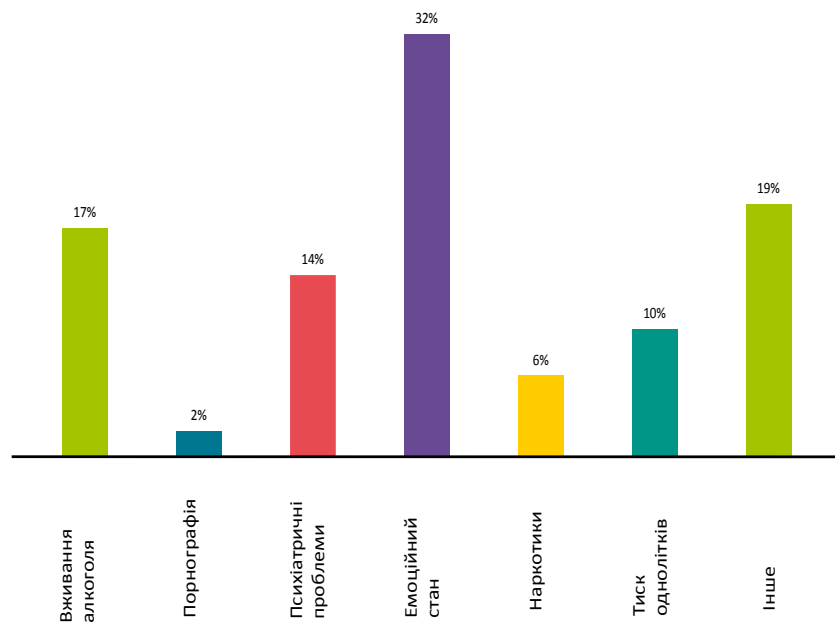

Причина злочину 2017

8

Фактори впливу 2017

9

Громадські роботи

Громадські роботи призначаються до 240 годин, у випадку ухилення можуть бути замінені на 120 днів в'язниці (за кожні невідпрацьовані 2 години призначається 1 день ув'язнення).

Покарання у виді громадських робіт не може бути застосовано до особи, якщо протягом 5 років вона вчиняла правопорушення, а також за злочини, пов'язані з насильством та статеві злочини.

Громадські роботи можуть комбінуватися із штрафом та пробаційним наглядом. Вони можуть бути призначені судом (як кримінальне покарання) або прокурором (як санкція до винесення вироку).

Контроль за відбуванням громадських робіт забезпечується спеціальними Центрами громадських робіт.

Для забезпечення відбування громадських робіт з різними організаціями та установами укладаються угоди. Не допускається відпрацювання громадських робіт на комерційних підприємствах. Головною умовою є те, щоб роботи були корисними та цінними для суспільства. Види робіт схвалюються прокурором, а самі об'єкти визначаються пробацією. Це можуть бути спортивні клуби, будинки для літніх людей, лікарні, сквери тощо.

Покарання залежно від особи може відбуватися у групах або індивідуально. Жінки, як правило, відбувають індивідуальні громадські роботи у лікарнях, домах для літніх людей.

Групові громадські роботи відбуваються під наглядом офіцерів пробації по 8 годин на день. Засуджені до громадських робіт прибувають до офісу пробації до 8 години ранку, реєструються, здають заборонені речі, у тому числі, мобільні телефони, до камери схову. Прибуття до офісу починаючи з 8.01 вважається порушенням, після чого особа до громадських робіт не допускається та вважається такою, що не відбула призначені години без поважної причини.

На групові громадські роботи засуджених разом із наглядачами відправляють автобусами. Такі роботи з виготовлення певної продукції (виготовлення пластикових пляшок багаторазового використання) відбуваються безпосередньо в офісі пробації. Для осіб, які відбувають громадські роботи, передбачена обідня перерва, під час якої вони мають змогу з'їсти їжу, яку приносять з собою.

Групові громадські роботи складають половину від усіх громадських робіт.

Щороку відпрацьовується близько 2 млн. годин громадських робіт в більш ніж 1500 соціальних організацій. Середня кількість годин складає 70.

85% засуджених успішно відбувають таке покарання, 15% ухиляються та надалі отримують позбавлення волі.

Електронний моніторинг

Електронні браслети в Нідерландах орендуються. Використовуються як радіочастотні так і GSM-браслети.

Електронний моніторинг комбінується з пробаційним наглядом.

Може застосовуватись:

при затриманні особи на досудовому етапі, якщо є підозра щодо нанесення шкоди потерпілій стороні;

при короткостроковій відпустці з в'язниці (до 48 годин);

при звільненні з в'язниці за рішенням адміністрації.

Як правило з в'язниці після відбуття 2/3 покарання засуджені звільняються умовно-достроково, та до них застосовується електронний моніторинг. Попередньо здійснюється оцінка умов та обставин на предмет можливості застосування електронного браслету. Він застосовується з метою перевірити, чи готова звільнена особа до життя у суспільстві. У такому випадку він встановлюється на строк до 1 року.

Найбільше електронний моніторинг застосовується до осіб, які були засуджені за "сексуальні" злочини, а також до неповнолітніх осіб.

Рішення про застосування електронного моніторингу приймається:

слідчим суддею на досудовому етапі;

суддею при винесенні вироку;

адміністрацією установи виконання покарання при звільненні;

прокурором при умовно-достроковому звільненні.

Обмеження можуть стосуватися перебування у визначений час дома, заборона залишати домівку або визначену територію, відвідувати певні місця. Для постраждалих осіб передбачена кнопка «паніки» на випадок порушення особою накладених на неї обмежень. Інформацію про порушення умов електронного моніторингу цілодобово отримують працівники пробації, на яких покладено такі повноваження. До повноважень таких працівників також входить так зване «домашнє» відвідування осіб.

На рік застосовується електронний моніторинг до близько 3 тис. осіб.

Пробаційні програми (поведінкові тренінги)

В Нідерландах застосовуються лише акредитовані пробаційні програми. Програми схвалюються на термін 5 років зовнішнім комітетом акредитації Міністерства юстиції, до складу якого входять науковці, психологи та інші фахівці.

Вид пробаційної програми вказується в "пораді", що подається до суду.

Програми застосовуються до клієнта під час нагляду. Їх проводять офіцери, які пройшли відповідне підвищення кваліфікації (1 тиждень щодо базових навчальних навичок, 1 тиждень навчання щодо специфіки програми).

Під час реалізації з метою контролю застосовується відеомоніторинг проведення програми (супервізія).

Програми базуються на когнітивно-поведінковому втручанні і мають на меті досягнення змін у поведінці правопорушника.

Пробаційні програми можуть бути групові, індивідуальні та для людей з ментальними відхиленнями.

Пробаційні програми не ефективні для тих правопорушників, які:

мають тривалі терміни покарання;
мають низький ризик;

проходять лікування;
мають завищену самооцінку;
перебувають у спеціальних "таборах" (для певних категорій).

Пробаційні програми також не ефективні коли націлені лише на практичні навички або на покарання без розвитку когнітивних навичок (70% правопорушників мають серйозні проблеми з пізнавальними навичками).

Найбільш актуальні криміногенні потреби у правопорушників в Нідерландах це - житло (43,3%), наркотики (40%), когнітивні навички (38,5%), спосіб життя (38,2%), соціальні зв'язки (36,2%), психологічні особливості (34,9%), історія правопорушень (34,5%), фінансовий стан (34,3%).

Пробаційні програма може бути рекомендована клієнту, який має більше 18 років, розмовляє голландською мовою, здатний працювати в групі, має нормальний I.Q. (вище 80), має ризики /потреби, що підходять для такої програми.

Пробаційні програма не може бути рекомендована клієнту, який не вміє розмовляти голландською мовою, має серйозні проблеми з залежністю, має розлади особистості, не може працювати в групі.

Офіцер, що реалізує пробаційну програму повинен мати такі якості як саморефлексія, коучинг, чутливість, гнучкість, комунікативні навички.

Пробаційні програми, що існують в Нідерландах

Назва	Мета	Тривалість
CoVa	Покращити навички вирішення проблем	12 групових + 3 індив. заняття
CoVaplus (MD)	Покращити самоконтроль	18 групових + 2 індив. заняття Або 12 індивідуальних занять 13 індивідуальних занять
Solo	Покращити навички раціонального мислення	18 групових + 3 індив. занять
Art-Wiltshire	Покращити самоконтроль (зменшити агресивну поведінку)	Максимум 15 групових + 3 індив. заняття
Стиль життя 24/7	Можливість контролювати бажання вживати наркотики Здатність боротися з тиском, агресією та алкоголем	9 групових + 3 індивідуальні заняття
Алкоголь і насильство	Отримання та збереження роботи	Максимум 15 групових + 3 індив. заняття
Робота над роботою	Підвищуйте самоконтроль і підвищуйте навички для здорових відносин	12 групових + 3 індивідуальні заняття
Депозит	<i>Всі програми можуть бути проведені індивідуально!</i>	

Висновки та пропозиції:

1. Урахувати досвід функціонування пробації в Королівстві Нідерланди, зокрема, у частині застосування громадських робіт. Вивчити питання розширення застосування санкції у вигляді громадських робіт в Україні. Запровадити практику збільшення призначення покарання у виді громадських робіт через розширення переліків об'єктів на яких засуджені відбувають покарання та інформування органів суду про види робіт, які можуть виконуватись засудженими.

2. З метою поширення практики використання досудових доповідей вивчити можливість проведення додаткового навчання персоналу методикам проведення інтерв'ювання, збору інформації та її аналізу для викладення у досудовій доповіді (за сприяння MATRA).

3. Внести пропозиції щодо можливості пілотувати складання досудової доповіді на стадії досудового розгляду у рамках проекту MATRA на базі Васильківського підрозділу Київської області.

4. Вивчити питання доцільності розроблення додаткових спеціалізованих інструментів для оцінки ризиків вчинення повторних кримінальних правопорушень (щодо "особливих" категорій суб'єктів пробації).

5. Урахувати нідерландський досвід застосування та реалізації пробаційних програм.

6. За сприяння MATRA продовжити роботу в напрямі вивчення нідерландського досвіду функціонування пробації.

7. Для поширення позитивного досвіду цей звіт розмістити на сторінці Facebook «Пробація в Україні» та надіслати до уповноважених органів з питань пробації.

Заступник директора

О.О. Суботенко

Начальник відділу досудової пробації

І.В. Карандюк